

ԳՐԱԽՕՍԱԿԱՆ

ՕՄԱՐ ԽԱՅԵԱՄ ԵՒ ԻՐ ՋԱՌԵԱԿՆԵՐԸ . — Պարսկ. բնագրից թարգմ. Լեւոն Մեսրոպ . 144 էջ. Փարիզ. 1923.

ՕՄԱՐ ԽԱՅԵԱՄ, ԲԱԲԱ ԹԱՆԷՐ ԵՒ ՋԱՆԱՋԱՆ . — Թարգմ. բնագրից Յովսէփ Միրզայանց. 155 էջ, Թէրբամ. 1923.

Անցած տարուայ ընթացքին ունեցանք երկու թարգմանութիւն պարսիկ աշխարհահռչակ բառաստեղծ Օմար Խայեամի քառեակաների: Առաջինը արեւմտահայ լեզուով Պ. Լ. Մեսրոպի կողմից, երկրորդը արեւելահայ լեզուով Պ. Յ. Միրզայանի կողմից, երկուսն էլ անմիջական պարսիկ բնագրից:

Պ. Յ. Միրզայանը Խայեամի գրքին միացրել է և նշանաւոր քնարերգու Բաբա-Թանէրի քառեակները և հատուածներ պարսիկ գանազան բանաստեղծներից, որոնք բռնում են գրքի մէջ երրորդ մասը, վերջին 110-155 էջերը. այսպիսով կրկնակի շահեկան գործ է դառնում նրա երկը:

Այս թարգմանութիւնները, առանց իւրար հետ համեմատելու կարդալով, առաջին ակնարկով, հետեւալ տպաւորութիւնն ենք ստանում — Պ. Լ. Մեսրոպի լեզուն աւելի մաքուր է, կիրթ, բառամթերքը ճոխ, իսկ Պ. Միրզայանինը աւելի քնարական, բայց աղքատ, խճողուած հնադանութիւններով, օրինակ. — առ իս, սիրեալ, սիրեցեալ, և գոհկաբախութիւններով. օրինակ. բող. խրանած, և այլն, սակայն և մի արժէքաւոր առաքինութեամբ — սեղմ է ու սահուն:

Օմար Խայեամի անունով, 9 դար յետոյ, հասել է մեզ երգերի մի դիւան, որ պարունակում է մօտ 1000 քառեակ. սակայն իր մօտիկ ժառանգակիցները նրա գրչին վերագրում են 50-80 քառեակ. աւելի յետագայի գրագէտները շուրջ 300 քառեակ. մնացածները նրա աշակերտների գրածներն են, աւելի կամ նուազ յաջող նմանողութիւններ՝ դարերի մէջ խառնուած հանճարեղ վարպետի գործերին, և սրանով կարելի է բացատրել Խայեամի վերագրած քառեակների մէջ անթիւ կրկնութիւնները իմաստի ու ձևի: Իսկ մինչև այսօր էլ գիտական հետազոտողները չկարողանալ վերջնական, համոզիչ կերպով զտելու վարպետինը աշակերտներից. հետեւալէս բոլոր թարգմանիչները ընտրութիւնը կատարել են իրենց ճաշակի համաձայն, ինչպէս և մեր թարգ.

մանիչները, որով, գուցէ ընթերցողը Խայեամի իսկական քառեակներից մի միայն մի քանի հատն է, որ կարդում է:

Այդ 1000 քառեակից միայն 110 հատ է ընտրել անգլիացի համբաւաւոր թարգմանիչ Ֆիցճենսը, նոյնչափ Գերմանացիները, օրինակ, Պրէ-գոնի, և Տադսիկ. 158 Հայերէն անդրանիկ թարգմանիչը Գ. Փառնակ, 242 Լև. Մեսրոպ, 193 Պ. Միրզայան:

Հարցը հիմա այն է. թէ Խայեամի անունով քառեակների մեր թարգմանիչները ինչքան չափով հարազատ ու հաւատարիմ կարողացել են Հայերէն ձևի տակ արտայայտել նրանց մէջ ձուլուած զգացումները ու խոհերի ոճն ու գոյնը, ուժն ու ինքնութիւնը:

Մենք պարզեւն ենք չգիտենք, հետեւալէս անկարող ենք այդ մասին մեր առարկայական կարծիքն ունենալ. սակայն նկատի ունենալով հայ թարգմանիչների պարզագիտութիւնը, և մասնաւոր Պ. Յ. Միրզայանին, որ հմուտ պարսկազէտ է, հին և կարող թարգմանիչ, պէտք է a priori ընդունել գոնէ նրա ձեռնահասունութիւնը:

Փորձում ենք մի բաղդատութիւն անել, աւելին անկարելի՝ թերթիս սուղ էջերի համար: Ձեռքիս տակ ունիմ E. Fitzgerold. Les Rubaiyat d'Omar Khayyam-ի Ֆրանսերէն թարգմանութիւնը՝ Ch. Grolle au, և Գերմաներէն, P. Tausig. die Rubayat des Omar Chayyam.

Ici, avec un morceau de pain sous les branches,
Un flacon de vin, un livre de vers... et Toi
Devant moi chantant dans le desert...
Et le desert sera mon Paradis.

Ein wenig Brot hier unterm Strauch für mich,
Ein Fläschchen Wein, ein Liederbuch und
[dich],
Die in der Wildnis singt an meiner Seite.
Zum Paradiese wandelt Wildnis sich.

Գ. Փառնակինը.

Կ'ուզեմ տիկ մը սուտակ գինի և Տիւման մը.
Օրապահէի մը և կէս նկնեակ մը հացի,
Եւ թէ ես ու դուն աւերակի մը վրայ նստած ըլլայինք,
Աւելի քաջը կ'ըլլար քան Պետութիւնը Սուլթանի:

1. Մեսրոպինը.

Ուզածս ամեն՝ զինւոյ տէր մը, երգէ զիրք մը,
Պատառ մը հաց, և պէտքերս ապրելու չափ,
Եւ անպատան, ուր մենք նստինք պիտի քեզ հետ,
Կ'ըլլայ չքեզ պտուղներէն սուլթանական:

8. Միրզայեանինը.

Թէ՛ մեռք բերել ցորենի
Կարող լինիս երկու հաց,
Գինուց մէկ կամ երկու լիտր,
Եւ ոչխարի խորոված,
Մի կնոջ հետ զեզանի՝
Նստած մի տեղ աւերակ,
Հաճոյք է սա, որ լուսնի
Նա որ նոյն իսկ ունի թագ:

Ընթերցողը կը տեսնի, որ էապէս նոյնն են սրանք, բայց տարբեր նրբերանգներով, որոնց մէջն է սակայն գեղեցկի հրաշքը, և ինչքան հեռու է Միրզայեանինը վերեւի բոլոր չորտից, մասնաւորապէս «խորովածով»։ Բոլորովին անպատշաճ . . . կան և այնպիսի քառեակներ, մէկի կամ միւսի մօտ, որ բնաւ իրար նման չեն։ հեռու իրարուց, կարծես ներշնչումներ են, մի տեսակ խայեամական մօտիւններ։ (արդէն Ֆիցցերլդի թարգմանութիւններն այդ բնոյթն ունին, որ յաճախ իսկ գերազանցում են բնագրից)։

Սակայն և այնպէս, հայ թարգմանիչները յաջող հայացումներ ունին, մանաւանդ Պ. Միրզայեանը։

Գաղով յառաջաբան — ներածութիւններն՝ երկուսն էլ ունին առաւելութիւններ։ Պ. Մեսրոպինը՝ մատենախօսական — պատմական գրութիւն է, իսկ Պ. Միրզայեանինը՝ մի հետաքրքրական վերլուծումն է Օմար խայեամի հոգեբանութեան։

Պ. Միրզայեանի՝ խայեամի գիվանին կցած Բաբա—թահէրի և գաւնպան բանաստեղծների մօտ 160 ստեղծագործութիւնների մէջ կան հրաշալի, փոքրիկ բանաստեղծութիւններ, ուր փայլում է պարսկական նուրբ ու սրամիտ ճաշակը։

Օրինակի համար.

Դու որ ինձ հետ, սիրուելիս,
Ընկեր լինել չես ուզում,
Ամեն գիշեր էլ ինչո՞ւ
Գալիս ես ինձ երազում:

Մեռնում եմ ես այս ցաւից,

Որ իմ մօտից զնայելի.

Կողքիս նստել չուզեցար.

Երբմիս վրայ զէ՛թ նստիլ:

Յանձնարարում ենք հայ ընթերցողներին ու շարունակելու համար անուան գեղեցկութիւնը մեզ հարազատ արեւելքի բանաստեղծութեան։

Ա. ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

ԱՅԼԵՒԱՅԼԻՔ

ՄԵՐ ՊԱՏԱՄԱՆԸ :: :: ::

:: :: :: :: :: ԱՌ ՀՈՐՈՑ

«Բազմավէպ»-ի¹ և «Ժողովուրդի Զայնը»-ի² յարգելի ընթերցողները անշուշտ հետաքրքրութեամբ հետեւեցան գրական պայքարին, որ Հորոյի և իմ միջև տեղի ունեցաւ։

Յաւալի է որ Հորոյ չէ կրցած թափանցել դատողութիւններու և սրբագրութիւններու խորը, ինչպէս նաև հայ ոսկիւղէն լեզուին և մեր Հարց դաւանանքին և վարդապետութեան։

Բայց մենք մեր օրինաւոր պատասխանը կու տանք, թողով հասարակութեան մեր գրածներէն դատել Հորոյի ուղղամտութիւնը։

Երկայնարանութիւնն աւելորդ համարելով՝ միակ օրինակով մը բացատրելով պիտի ցուցնեմ Հորոյի «հայագիտութիւնը»։ Ոչ ամէն ինչ որ կը փայլի ոսկի է։ Հորոյ ինքզինքը ոսկի կը ցուցնէր... պիտի տեսնենք որ իրականին մէջ արժէք չունի եղբր։

Ահա միակ օրինակը, փորձաքարը. «Ժող. Զայնը» Ապրիլ 3 թուին մէջ կը գրէ.

1. 1923 Դեկտ. և 1924 Յուն. — փետր.

2. 1924 Փետր. — Մարտ — Ապրիլ — Մայիս.